

KEYS-STADI TEXNOLOGIYASINING O‘QUV DIDAKTIK VAZIFALARI

Tolibov Saidjon G‘olibovich

Navoiy davlat pedagogika institutining Tabiiy va aniq fanlarni o‘qitish metodikasi
(Biologiya) yo‘nalishi 2-kurs magistranti

[saidtolibov96@gmail](mailto:saidtolibov96@gmail.com)

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada pedagogika oliy o‘quv yurtlarida keys-stadi metodlarini qo‘llash xususiyatlari ishlab chiqilgan. Keys-stadi texnologiyasining asosiy maqsadi o‘quv didaktik vazifalari, mavjud muammoli vaziyatlarni hal qilish orqali ularning ilmiy–ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishdir. Shuningdek texnologiya talabalarning bilim, ko‘nikma, malakalarini hamkorlikda qo‘llashga, taklif qilingan yechimlarni tahlil qilish orqali muqobil yechimini izlashga o‘rgatuvchi ta’lim texnologiyasidir.

Kalit so‘zlar: Pedagogik-texnologiya, ta’lim-tarbiya, model, analitik, texnologiya, izlanuvchanlik, bilim, ko‘nikma, malaka, kompetensiya, keys-stadi, ilmiy-ijodiy, muammo.

АННОТАЦИЯ

В данной статье разработаны особенности использования кейс-метода в педагогических вузах. Основное назначение кейс-технологии - развитие их научных и творческих способностей путем решения учебных дидактических задач и существующих проблемных ситуаций. Также технология – это образовательная технология, которая учит студентов использовать свои знания, умения и навыки в сотрудничестве, искать альтернативное решение путем анализа предложенных решений.

Ключевые слова: Педагогико-технология, образование-воспитание, модель, аналитическая, технология, исследование, знание, умение, компетенция, компетенция, кейс-стади, научно-творческая, проблема.

ABSTRACT

This article develops the features of using the case method in pedagogical universities. The main purpose of case technology is the development of their scientific and creative abilities by solving educational didactic tasks and existing problem situations. Also, technology is an educational technology that teaches students to use their knowledge, skills and abilities in cooperation, to look for an alternative solution by analyzing the proposed solutions.

Keywords: Pedagogical technology, education-upbringing, model, analytical, technology, research, knowledge, skill, competence, competence, case study, scientific and creative problem.

KIRISH

Keys-stadi texnologiyasi nazariy bilimlarni amaliy vazifalarda hal qilishga yo'naltirilgan tizimdir. Bu texnologiya talabalarni mustaqil fikrlash, tinglay bilish ko'nikmasi va fikriga mos nuqtai nazarlarni hisobga olish hamda o'z fikrini aniq manbalarga asoslagan holda ifodalab berishga o'rgatadi. Bu uslub asosida talabalar bilim, ko'nikma, malakalarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar, ko'rsatmalar asosida ishlashga, qo'yilgan masalani hal qilishda foydali jihatlarini topishga o'rganadilar.

Keys –stadi texnologiyasining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Muayyan fanlar yuzasidan bilimlarni egallash davomida muammoli vaziyatning yechimi bir javobga ega emasligi bilan ajralib turadi. Muammoning yechimini topishda bir qator muqobil variantlarni topishni talab qilinadi.

Bunda o'quv jarayonining vazifasi ma'lum bo'lib qolgan an'anaviy tizimdan chetga chiqish va bitta aniq qarorni qabul qilmasdan mantiqiy fikrlagan holda turli-xil javoblar variantini topish bilan ifodalanadi.

2. Ta'limning maqsadi tayyor bilimlarni egallashga emas, balki mustaqil o'rganishga, talaba bilan o'qituvchini hamkorligini ta'minlashga qaratilgan.

3. Keys -stadi texnologiyasi orqali nafaqat bilim olinadi, balki kasbiy ko'nikma va malakalar ham egalaniladi.

4. Ushbu jarayonda hayotda sodir bo'ladigina voqealar asosida modul ishlab chiqiladi. Muammoni hal qilish davomida o'qituvchi yordamchi, yo'naltiruvchi vazifasini bajaradi.

5. Texnologiyasining mohiyati nafaqat bilim egallash, balki amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, rivojlantirish, hayotiy vaziyatlarni o'rganish, olingan bilimlarni tadbiq qilishdan iboratdir.

6. Keys- stadi texnologiyasida an'anaviy ta'limdagi kamchiliklar bartaraf qilinadi, yani quruq izohlashlar o'rnini, ijodiy tortishuvlar egalaydi, dars jarayonini xuddi teatr tomoshasini eslatadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Keys-stadi texnologiyasi ta'limda interfaol uslub bo'lib talabalarda darsga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi, nazariy materiallarni amaliy tadbiq qilishni ko'zlaydi, ta'lim jarayoniga nisbatan ijodiy motivlarni shakllantiradi. Shu bilan birgalikda bu uslub o'qituvchi siymosini yangicha talqin qiladi, uni ijodiy izlanishga, fikrlashga yangilik yaratishga undaydi.

Har bir o'quv jarayonida qo'laniladigan keys quyidagi talablarga javob berishi zarur.

- ijro qilishda maqsadning aniqligi;

- vaziyatning yechimlari mantiqiy o'ziga xos murakkab bo'lishi; - vaziyatda hayotning bir qancha qirralarini tasvirlash;

- bugungi kunga nisbatan dolzarb bo'lishi; - tipik vaziyatlarni tasvirlash;
- analitik (analiz-sintez...) hayolni rivojlantirish; - munozarani tashkil qilish;
- bir qancha yechimlarning mavjudligi;

Ta'limda keys-stadi texnologiyasi mohiyati: mutaxassis o'z tajribasidan kelib chiqib o'z varianlarini yaratishida, o'zida mavjud bo'lgan bilimlarni, amaliy, ijodiy, munozarali faoliyatga aylantira olishida ifodalaniladi.

Keys-stadi texnologiyasining o'ziga xos texnologik xususiyatlari mavjud bo'lib ular orqali texnologiya boshqa uslublardan farq qiladi.

Keys-stadi texnologiyasining o'ziga xos xususiyatlari quyidagilardan iborat:

1. Ijtimoiy-iqtisodiy tizimlarning mavjudligi moduli, ularda aks etgan holat ma'lum bir vaqt jarayonida ifodalanishi;

2. Jamoa asosida qarorlarni ishlab chiqishi;

3. Muammo yechimida ko'p o'xshashliklar bo'lib, aniq qa'tiy yechimini mavjud emasligi;

4. Bilim faoliyatini baholashda guruh tizimida yondashishni mavjudligi; 5. Ta'lim oluvchilarning emotsional holatlarini e'tiborga olinishi;

Keys-stadi texnologiyasi quyidagi vazifalarni o'zida jamlaydi.

1. Uslub izlanuvchanlik, analitik texnologiyalarga ega bo'lib, jarayon ichida izlanuvchanlik va analitik (o'xshashlik) operatsiyalar yo'nalishini boshqaradi.

2. Keys –stadi ta'limda jamoa texnologiyasi sifatida qo'llanilib, asosiy vazifasi guruhda axborotlarning almashuvini amalga oshiradi.

3. Keys-stadi texnologiyasining mazmuni guruhni o'zora birlashtirish, bilimlarni ijodiy fikrlash orqali yuzaga chiqarish kabi vazifalarni amalga oshirishda namoyon bo'ladi.

4. Keys-stadi texnologiyasi o'zida rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyasini birlashtirib, yakka tartibda, guruh va jamoa rivojlanishlarini inobatga olib ta'lim oluvchilarni ilmiy –ijodiy, shahsiy-axloqiy sifatlarni shakllantiradi.

5. Keys-stadi uslubini qo'llashda uni loyhalashtirish muhimdir, har qanday texnologiyani dars jarayonida qo'llashdan oldin, uning texnologik xaritasi tuziladi. Oldindan rejalashtirilgan texnologik xaritada faoliyat maqsadlari, bosqichlari ko'rsatiladi. Loyhalashtirish jarayoni texnologiyani qo'llashda muhim bosqichdir, negaki oldindan rejalashtirilmagan jarayon o'z oldiga qo'ygan maqsadlarni to'liq ifodalay olmaydi. Aynan bugungi kunda ta'lim jarayonini oldindan loyhalashtirish mavzusi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Loyhashtirish orqali biz jarayoni oldindan bashorat qilish ko'nikmasini o'zimizda shakllantiramiz.

6. Keys –stadi texnologiyasi o'zida oldindan samarali faoliyatga erish yo'llarini rejalashtiradi, ma'lum bir yutuqlarga ega bo'lish jarayonini oldindan faraz qiladi. Bu jarayonda talabalar faoliyatini faollashtirish, ularni rag'batlantirish ham nazarda tutiladi.

Keys-stadi texnologiyasi asosiy vazifasi talabalarni analitik faoliyat bilan yechib bo'lmaydigan muammolarni tizimlashgan murakkab uslub bilan yechishga o'rgatishdir. Keys-stadi talabalarning analitik va kommunikativ imkoniyatlarini faollashtiradi va rivojlantiradi.

Keys-stadilarga 2 ta turli xil yondashuv mavjud:

1. Analitik yondashuv: keys-stadi nima sodir bo'lgan va nima sababdan sodir bo'lgan degan savollarga javob topish uchun ham o'rganiladi. Bunda muammolarni aniqlab, ularga yechim topish shart emas.

2. Muammoga qaratilgan uslub: keys-stadi mavjud bo'lgan asosiy muammolarni aniqlash va ularga yechim taklif qilish uchun tahlil qilinadi.

Keys –stadi muammoga nisbatan yechim talab qiladigan texnologiyadir. Keys- stadi yozishda birinchi esda tutish lozim bo'lgan narsa bu uning muammoga ega bo'lishidir. Keys- stadi texnologiyasini qo'llashda yetarlicha ma'lumotlar keltirilish o'rinlidir, bu uni o'rganuvchilar uchun juda muhimdir. Ma'lumotlarning ko'pligi vaziyatni hal qilishda muhim ahamiyatga ega. Qiziqarli keys-stadi yozish detektiv hikoya yozishga o'xshab ketadi, bu orqali talabalarni vaziyatga qiziqitirib, fikrlashga undash mumkin.

Mukammal tuzilgan keys- stadi bu faqatgina tavsiflashdan iborat bo'lmaydi. Keys-stadi bilan tanishayotganda talaba o'zini huddi keysning yozuvchisidek his qilib, sodir bo'layotgan voqealarni o'z boshidan o'takazayotgandek harakat qilishi kerak. Shundagina keys samarali faoliyatga aylana oladi. Keys tavsifida hamma ma'lumotlar yig'iladi, xulosalar qilinadi, o'quvchilarga vaziyat bilan tanishtiriladi va o'qituvchi bu jarayonda boshqaruvchi vazifasini boshqaradi. Keysni tuzayayotgan paytdagi qanday qilib talabalarni qiziqishini ortirish mumkin, u qanday yozilsa talaba o'zini uning qahromonidek his qiladi, izlanadi va jarayonga bo'lgan munosabati oshadi.

Keys yozishda uchta asosiy bosqich mavjud: ma'lumot yig'ish, tahlil va yozish. Jarayon ma'lumot yig'ishdan boshlanadi, yakunlash bosqichiga yetib borganda ham yana orqaga qaytib ko'proq ma'lumot yig'iladi.

Tadqiqot bosqichi:

1. Kutubxona va internet ma'lumotlari. Mavzu borasida oldin yozilgan

ma'lumotlarni toping va keysiningiz to'grisidagi muhim maqolalarni o'qing. Shu jarayonni amalga oshirsangiz, yechim talab qiladigan muammoning javobiga duch kelishingiz yoki siz shunaqa qiziqarli g'oyalarni o'zingizni keys tuzilmangizda qo'llashingiz mumkin. Misol qilib oladigan bo'lsak, sizning keysingiz innovatsion pedagogik texnologiyalarni dars jarayonlarida qo'llash mavzusida bo'lsa, siz shu mavzu asosida ma'lumotlar yig'asiz, afzaliklari, kamchiliklarni tahlil qilasiz. Birinchi navbatda dars jarayonlarini kuzatasiz, mavjud iqlimni o'rganasiz, anketa, so'rovnoma metodlaridan foydalanib talabalarning darsga bo'lgan munosabatini tahlil qilasiz. Shundagina sizning keysingiz mavzusi bo'yicha ma'lumotlarni yig'iladi. Ma'lumotlarni o'rganish jarayonida shu soha vakillari bilan ham suhbatlar olib boriladi, ularning mulohazalarini ham keysda aks etadi, shuningdek siz tuzayotgan keys o'zining aniqligi dolzarbligi bilan ajralib turishi kerak, shundagina uning o'quvchisida keskin, bahslashishga sabab bo'luvchi fikrlar paydo bo'ladi.

2. Yana bir misol ta'lim sohasida doimo yuzaga keluvchi bir muammo mavjud. Bu o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi kelishmovchiliklar, buni yo'qotish yoki oldini olish har bir davrda ta'lim oldida turgan muammo bo'lgan, bo'lip keliyapti. Hamisha ikki savol tug'iladi, yomon o'qituvchilar bo'ladimi yoki yomon o'quvchilarmi? Bu kabi muammolarni yechishda o'qituvchi faoliyatini, uning shaxsiy-kasbiy kasb malakalarini o'rganishdan boshlash kerak, shuningdek o'quvchining shaxs sifatida shakllanish bosqichlarini tahlil qilish lozim. Bu holatlarning yakuni keysning mukammal tuzilmasiga olib boradi.

3. Keys vaziyatidagi holatlarga duch kelgan o'qituvchi, o'quvchilar bilan suhbat o'tkazish. Keysdagi vaziyat holatlaridan kelib chiqib, jarayoni o'rganish maqsadida biror bir ta'lim muasasasi tanlab olinadi va shu yerdagi o'qituvchi, o'quvchi o'rtasidagi pedagogik munosabatlar o'rganiladi. O'rganish uchun asosiy vosita sifatida so'rovnomalardan foydalanish mumkin. So'rovnomalalar o'qituvchi va o'quvchilarga alohida tayyorlanadi.

So'rovnomalarning javoblari keys uchun asosiy ma'lumot bazasi bo'ladi, bu orqali o'qituvchi va o'quvchi munosabatlarining sabablarini tahlil qilish mumkin. Tahlil bosqichi.

1. Hamma ma'lumotlarni bitta joyga yig'ish. Tahlilning bu bosqichida barcha ma'lumotlar yig'iladi, ya'ni so'rovnoma javoblari, mavzuga tegishli maqolalar, kitoblar va h.k Ularda keltirilgan ma'lumotlarning vaziyatga tegishlilari tanlab olinadi. Ma'lumotlar asosida keysdagi vaziyat tuziladi, uning talabalar uchun tushunarli, qiziqarli bo'lishi undagi ma'lumotlarning aniqligiga bog'liq bo'ladi.

2. Materialni har hil odamlarga bo‘lib berish. Har bir talaba yoki guruh nima haqiqatdan ham muhimligini, nima bo‘layotganini va keysni o‘rganuvchi uni tushunish uchun nimalarni bilishlari shartligini aniqlab olishi kerak. Masalan, o‘qituvchi va o‘quvchilar haqidagi ma‘lumotlarni bitta jadvalga kirgizish mumkin.

3. Keys muammosining xulosasini shakllantirish. Bu jarayon amalga oshirishda, ko‘proq ma‘lumot talab qilinadi. Muammoni shakllantirib bo‘lganingizdan so‘ng, siz o‘quvchilarni muammo tog‘risida fikrlashlarini, uni qismlarga bo‘lib o‘rganishlarini rejalashtirasiz. Har bir qism jumboqning bir bo‘lagi bo‘lib, ularni har biri muhokamani talab qiladi.

Keys–stadi uslubi o‘quvchilarda quyidagi ko‘nikma, malakalarni rivojlantiradi:

- muammoli ta‘lim tamoyillaridan foydalanishni, vaziyatni yechish malakasini egallashni, muammoni yechish jarayonida guruh bilan hamkorlikda ishlashni, o‘z fikrini asoslab berishni;
- jamoada ishlash malakasini egallashni;
- taqdimot tayyorlash malakasini egallashni;
- jamiyatda sodir bo‘layotgan ma‘naviy-ma‘rifiy, ijtimoiy-iqtisodiy yangiliklaridan xabardor bo‘lishni;

Keysni tahlil qilishga o‘rgatishda Talabalarga sabab va oqibat aks etgan tayyor keyslar umumiy tarzda beriladi. Bu orqali talabalar keys bilan ishlash ko‘nikmalarini egallaydilar. Talabalar tajribasida tahlil qilingan keyslarning ko‘payib borishi, yangi vaziyatlarni hal qilinishida katta yordam beradi. Ta‘lim tizimida keys-stadi texnologiyasidan foydalanish o‘quv jarayoni faollashtiradi, talabalarning bilim olish imkoniyatlari kengaytiradi.

Keys-stadi texnologiyasini qo‘llashdan oldin, texnologiya metodik jihatdan tasdiqlangan bo‘lishi, ta‘lim dasturiga nisbatan umumlashgan, o‘qituvchining ish rejasiga kiritilgan bo‘lishi lozim. O‘qituvchi ish rejasida o‘quv fanlarining qaysi bo‘lim, mavzularida keys-stadi uslubidan foydalanishi ko‘rsatilib o‘tilishi kerak. Bu masalalarni tahlil qilish metod birlashmalarning zimmasiga yuklanadi.

XULOSA

Keys-stadi texnologiyasi dars jarayonini, o‘qituvchi va talaba faoliyatiga yangicha ruh bag‘ishlovchi ta‘lim texnologiyalardandir. O‘quv jarayonida qo‘llaniluvchi barcha texnologiyalar kabi keys –stadi texnologiyasi ham o‘ziga xos ta‘limiy imkoniyatlariga ega. Shuningdek keys-stadi texnologiyasini qo‘llashda o‘qituvchining o‘rni va ahamiyati muhim ahamiyat kasb etadi.

Keys-stadi texnologiyasini qo‘llashda ta‘lim maqsadlarni to‘g‘ri qo‘ya olish ustuvor masalardan biridir. Keys-stadi texnologiyasini tashkil qilishda yuqorida

keltirilgan o'n birta bosqich asosiy o'rini egalaydi.

Asosan texnologiyani tashkil qilishda vaziyatlarni to'g'ri qo'yish, muammoning sabab –oqibatlarini to'liq ochib berish lozim. Keysni to'g'ri tanlay olish, talabalarning qiziqishi va ularning tayyorgarligini e'tiborga olish, vaziyatni tahlil qilish usullari bilan tanishtirish muhimdir.

Keys-stadi texnologiyasini qo'llashda o'qituvchi vazifasi uning jarayoni odilona to'g'ri boshqara bilishi bilan baholanadi. Ya'ni o'qituvchi jarayoni tashkil qilishi, mavzuga xos va mos vaziyatni tuza olishi va o'quvchilar faoliyati boshqara olishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. J.O.Tolipova, A.T.G'ofurov Biologiya ta'limi texnologiyalari. Metodik qo'llanma «O'qituvchi», Toshkent. 2002y
2. M. N. Ibodova. Академик лицей ва касб –хунар коллежларида умумий биологияни ўқитишда инновацион технологиялардан фойдаланиш Гармонично развитое поколение-условие стабильного развития, благополучия и процветания общества . Тошкент -2013 й.
3. M. N. Ibodova. Биология дарслари ни ташкил этиш технологияси. Услубий қўлланма. (Академик лицей 3920001 табиий фанлар тайёрлов йўналиши ўқувчилари учун мўлжалланган). 11. 08. 2022 й
4. J.O.Tolipova “Biologiyani o'qitishda innovatsion texnologiyalar” Pedagogika oliy o'quv yurti talabalari uchun darslik. Toshkent - “Cho'lpon” – 2011 y.
5. Namozovna, I. M. (2023). IMPROVING THE METHODOLOGY OF USING ELECTRONIC EDUCATIONAL RESOURCES IN IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF TEACHING THE SUBJECT “ZOOLOGY” IN PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS. *Open Access Repository*, 4(3), 21-25.
6. Namozovna, I. M. (2021). Effectiveness of independent work in the educational process. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(10), 322-326.
7. Ibodova, M. N. (2023). AKADEMIK LITSEYLARDA BIOLOGIYA FANINI OQITISHNING INTERFAOL VA MUAMMOLI IZLANISH METODLARIDAN FOYDALANISH TEXNOLOGIYASI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(4-2), 125-131.
8. Namozovna, I. M. (2022). BIOLOGIYANI OQITISHNING INTERFAOL VA MUAMMOLI IZLANISH METODLARI. *PEDAGOGS jurnali*, 11(2), 12-21.
9. Malikova, A. R. (2023). UMUMTALIM MAKTABLARIDA BOTANIKANI

O'QITISHDA DIDAKTIK O'YINLI DARSLARDAN FOYDALANISH YO
'LLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social
sciences*, 3(4-2), 83-89.

10. Sayfullayev, A. (2021). UZLUKSIZ TALIM VOSITASIDA EKOLOGIK
MUAMMOLARNI HAL ETISH TEXNOLOGIYASI. *Uzluksiz talim*.

11. Kushakov, A. (2022). NUROTA TOGVA TOGOLDI TEKSILIKLARI
TUPROQLARINING QIYOSIY TAVSIFI. *Ozbekiston zamini*.

12. Sayfullayev, A. F. O. (2023). SHAHARLARNI KO'KALAMZORLASHTI-
RISHDA KATALPA DARAXTINING AHAMIYATI. *Oriental renaissance:
Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(4-2), 77-82.

13. Сохибназаров, Р. А., & Сайфуллаев, А. Ф. Ў. (2023). МЕТОДЫ УЧЕТОВ
ЧИСЛЕННОСТИ ПТИЦ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural
and social sciences*, 3(4-2), 132-138.